עדים החתומים על הגט ושמותיהן כו'. פי' מי אמרי' [א] דישראל מינהו וכשר [ב] לר"מ או בעדי מסירה לרבי אלעזר דלא תלינן להו בעובדי כוכבים אלא אי"כ ידוע בודאי שהן עובדי כוכבים דלא שכיחי מלתא שיתמו עובדי כוכבים בגיטין או דלמא כיון דשמותיהן כשמות עובדי כוכבים חיישינן שמא עובדי כוכבים מינהו ולא מתכשרי אפי' בעדי מסירה לרבי אלעזר ואפי' לר"ש [ג] דהא לא מכשיר אלא בשמות מובהקין והכא הס שמות שאין מובהקין דהא מספקינן אי עובדי כוכבים הס אי לאו ובשמות מובהקין ליכא לספוקי דפשיטא דעובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתי לא חיישי' דלמא אתו למימסמך עלייהו וקאמר לא בא לידינו אלא לוקום ולום והכשרנו משום דהוו שמות מובהקין ולא אתו למימסמך עלייהו כר"ש [ד] אבל בשמות שאין מובהקין דלאו ודאי עובדי כוכבים מינהו חיישינן וקא פריך מגיטין הבאין ממה"י כו' וקס"ד דהא דקתני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים לא להכשיר דוקא במדינת הים קאתי אלא נותן טעם לדבר דרגילות הוא דמסקי ישראל בשמות עובדי כוכבים שהרי בח"ל רובן כשמות עובדי כוכבים הילכך בא"י נמי [ה] אין לחוש שמא עובדי כוכבים הן דאין רגילות לאתוס עובדי כוכבים בגיטין ומשני דוקא בבאין ממחו"ל

קמכשרי. כן נראה לר"י:

בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים. בירושלמי [פ"א ה"ה] בעי הגע עצמך היה עבדו של קיין הרי חובה הוא לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין הרי זכות הוא לה לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא פירוש על ידי אחר העבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת על ידי אחר בעל כרחה [ו]:

יתיב רב הונא ורב יצחק קמיה דר' ירמיה. אר"ת דאין זה רב הונא שמזכיר סתם בכל הש"ס דאותו היה גדול הרבה מר' ירמיה ולא הוה יתיב קמיה ועוד דקרי להו דרדקי ור' ירמיה תחילו של ר' זירא וקטן ממנו כדאמר בנדה (דף כג.) בעי מיניה ר' ירמיה מר' זירא כו' עד כאן הניאו רבי ירמיה לר' זירא לידי גיחוך ולא נחך ור' זירא תלמידו של רב יהודה כדאמרינן [שבת מא.] דהוה מיסתמיט מרב יהודה משום דבעי למיסק לארץ ישראל ומסולא שהיה רבו של רב יהודה היה צריך לו לרב הונא כדאמר בריש פירקין (דף ה.) בעא מיניה שמואל מרב הונא ב' שהניאו גט כו' ובחולין פ"ק (דף יג.) בעא מיניה שמואל מרב הונא מיין למתעסק בקדשים כו' [ז] (): **שמע** מינה **התופס לבעל חוב קנה.** תימה לר"י [ח] אפילו אי תופס לבעל חוב קנה היינו משום שהוא שליח [ט] וקונה אפילו בע"כ לפי שהוא חייב כאילו תפס הוא עצמו [י] אבל כאן אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אם היה נותן גט שחרור לדעת כן אלא יסתחרר בקבלה זו כי אינו חייב לשחררו אם כן למה יעכב המקבל את האדון מלחזור [יא] כיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכי דמי ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב ליה תופס לב"ח ואי חשיב משום דעבד ליה נייח נפשיה כמו שפר"ת לקמן על מילתא אחריתא אם כן היכי חשיב ליה חב לאחרים [יב] דחשיב קלת חוב משום [יג] דעבד ליה נייח נפשיה [יד] ומ"מ חשיב ליה חב לאחרים שהרי אינו חייב לו האדון כלום והכי פירושו בשלמא אי תופס לבע"ח קנה אין תימה אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין אלא יוכל לחזור דמשום דעבד ליה נייח נפשיה רוצה הוא שיהיה בעל חוב בכך שיוכל לעכבו מלחזור ואע"פ שלא נתכוון לכך המקבל דעתו הוא לקבל כמו שרוצה האדון אבל אם התופס לבעל חוב לא קנה כל שכן זה שאינו ב"ח אלא דעבד ליה נייח נפשיה שיוכל האדון לחזור בו [טו]: **התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה.** אפילו עשאו שליח כדמוכח בפ' הכותב (כתובות דף פד:) גבי יימר בר חשו דאמר ליה לשלוחיה כו' ולא כפירוש רש"י דפי' בפ"ק דב"מ (דף י.) דבעשאו שליח לב"ע קנה אין מילוק דאפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא דזכייה מטעם שליחות כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף י:) ובפ' אין בין המודר (נדרים דף לו:) [יז] ואי"ת דהכא קאמר ר"י התופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה ובפרק קמא דב"מ (דף י.) קסבר המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו והא בהא תליא דאמר התם רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו לא קנה מ"ט הוי תופס לב"ח במקום שחב לאחרים וי"ל דר' יוחנן מחלק בין מציאה לב"ח דשאני מציאה דמגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה: **כל האומר תנו באומר זכו דמי.** וא"ת והא ר' יוחנן ליה מן כזכי דקאמר בפ"ק דב"מ (דף י.) המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וא"ת משנתינו דקאמר תנה לי ולא אמר זכה לי ותירץ ר"ת דדוקא היכא דדעת אחרת מקנה אותו אמרינן מן כזכי ולא במציאה וא"ת למ"ד (לקמן דף יג:) דלא תקון מעמד שלשתן אלא בפקדון מה הוצרכו לתקן מעמד שלשתן דאמר בפירקין (יד.) דהוי הלכתא בלא טעמא תיפוק ליה משום דתן כזכי ויש לומר דהוצרכו לתקן במעמד שלשתן דקני אפילו אין הפקדון ביד הנפקד שהניח הפקדון ביד אחרים או שיקנה אפי' בע"כ של נפקד כמו שאפרש לקמן בע"ה (שם ד"ה גופא) דקנה נמי בע"כ ואם תאמר ומתני' דלקמן (שם.) תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ואמאי לא מפרש טעמא דמתני' משום דתן כזכי ואור"ת דתן לא הוי כזכי אלא כשמוסר לו הדבר מיד ליד ומתני' לא משמע דמיירי בהכי [יח] ויחא השתא ההוא דבגא מציעא גבי מציאה והוצרכו נמי לתקן מעמד שלשתן דקנה אע"פ שמופקד בידו מקודם לכן אף ע"ג

עדים החתומים על הגט ושמותן כשמות עובדי כוכבים מהו אמר ליה לא בא לידינו אלא לוקום ולום והכשרנו [א]ודוקא לוקום ולום דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא אחריני דשכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא [א] איתיביה [ב]גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהם אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשירין מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים התם בדקתני טעמא מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה ופשט ליה ממתניתא: **מתני'** [ג]האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהן יחזור דברי ר"מ וחכ"א [ד]בגיטי נשים [ה]אבל לא בשחרורי עבדים [ו]לפי [ז]שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו: **גמ'** יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף [ח] קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן [ט]התופס לבעל חוב קנה א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים א"ל אין אדהכי איתער בהו ר' ירמיה [ח] אמר להו דרדקי הכי [י]א"ר יוחנן [יא]התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו דמי אמר רב חסדא התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים באנו למחלוקת רבי אליעזר ורבנן [יב]דתנן מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אמר זכה לו וחכ"א [יג]יתננו לעני הנמצא ראשון אמר אמימר ואיתימא רב פפא

דלמא

התופס לב"ח. אדם מן השוק שתופס מטלטלי בנכסי דאחרים שמעון שהוא בעל חוב קונה: **ואפי' במקום שחב לאחרים.** לשון שאלה הוא [יד] ונשמע מיניה נמי דאפי' במקום שחב התופס הזה בתפיסתו זאת גלוי דהוה ליה נמי בעל חוב דלאחרים ותופס זה שקדם ותפס לעורך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה דהא מתני' נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים: **ואם תאמר משנתינו.** הא שמעינן ממתני' דקנה: **כאומר זכו דמי.** ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו: **מי שליקט.** ב"ה עשיר שליקט את הפיאה כו' והיינו מקום שחב לעניים: לא

התופס לב"ח. אדם מן השוק שתופס מטלטלי בנכסי דאחרים שמעון שהוא בעל חוב קונה: **ואפי' במקום שחב לאחרים.** לשון שאלה הוא [יד] ונשמע מיניה נמי דאפי' במקום שחב התופס הזה בתפיסתו זאת גלוי דהוה ליה נמי בעל חוב דלאחרים ותופס זה שקדם ותפס לעורך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה דהא מתני' נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים: **ואם תאמר משנתינו.** הא שמעינן ממתני' דקנה: **כאומר זכו דמי.** ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו: **מי שליקט.** ב"ה עשיר שליקט את הפיאה כו' והיינו מקום שחב לעניים:

עדים החתומים על הגט ושמותן כשמות עובדי כוכבים מהו אמר ליה לא בא לידינו אלא לוקום ולום והכשרנו [א]ודוקא לוקום ולום דלא שכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו אבל שמהתא אחריני דשכיחי ישראל דמסקי בשמהתייהו לא [א] איתיביה [ב]גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהם אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשירין מפני שרוב ישראל שבחו"ל שמותיהן כשמות עובדי כוכבים התם בדקתני טעמא מפני שרוב ישראל שבחוץ לארץ שמותיהן כשמות עובדי כוכבים ואיכא דאמרי כי מתניתא בעא מיניה ופשט ליה ממתניתא: **מתני'** [ג]האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהן יחזור דברי ר"מ וחכ"א [ד]בגיטי נשים [ה]אבל לא בשחרורי עבדים [ו]לפי [ז]שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו: **גמ'** יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף [ח] קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן [ט]התופס לבעל חוב קנה א"ל רב יצחק בר יוסף ואפי' במקום שחב לאחרים א"ל אין אדהכי איתער בהו ר' ירמיה [ח] אמר להו דרדקי הכי [י]א"ר יוחנן [יא]התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתינו כל האומר תנו כאומר זכו דמי אמר רב חסדא התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים באנו למחלוקת רבי אליעזר ורבנן [יב]דתנן מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ר' אליעזר אמר זכה לו וחכ"א [יג]יתננו לעני הנמצא ראשון אמר אמימר ואיתימא רב פפא

דלמא

התופס לב"ח. אדם מן השוק שתופס מטלטלי בנכסי דאחרים שמעון שהוא בעל חוב קונה: **ואפי' במקום שחב לאחרים.** לשון שאלה הוא [יד] ונשמע מיניה נמי דאפי' במקום שחב התופס הזה בתפיסתו זאת גלוי דהוה ליה נמי בעל חוב דלאחרים ותופס זה שקדם ותפס לעורך שמעון מפסיד את לוי ותימא נמי קנה דהא מתני' נמי שליח זה תופס לעבד וחב לבעלים: **ואם תאמר משנתינו.** הא שמעינן ממתני' דקנה: **כאומר זכו דמי.** ואין זה כשאר תופס אלא בעל עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו: **מי שליקט.** ב"ה עשיר שליקט את הפיאה כו' והיינו מקום שחב לעניים: לא

ויהיבנא להו ביד איניש דמהימן עד דמטו ליד המלוה. וי"ל דלא אמרינן הכי אלא דוקא היכא דלית ליה קרקע ואית ליה מטלטלי דמצי לזבוניהו או למיטמרינהו מ"ה אמרינן שהתופש לב"ח קנה אבל היכי דאית ליה מקרקעי ומטלטלי לא כל הימנו לתפוש מטלטליו של זה שהרי המלוה אינו יכול להפסיד מעותיו וקי"ל כרבנן דאמרי זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות דיחיד ורבים הלכה כרבים דזכין לו לאדם שלא בפניו הילכך מכי יהיב גיטא דחירותא לשליח וא"ל תן שטר שחרור זה לעבדי אישתחרר עבדא כל היכא דאיתיה ואע"ג דלא מטיא גיטא דחירותא לידיה [ב]

[ח]) נראה דל"ל ומי לא מהימן יהיבנא להן. [ט]) עי' פפקי רי"ד לקמן מ:

עין משפט נר מצוה

סד א טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' יט:

סה ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הלט"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמ סעי' ח':

סו ג מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"ח סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' עו:

סז ד מיי' פ"ל מהל' זכיה ומתנה הל"ע ופ"ה מה' עבדים הל' ג ופ"ו שם ה"ח טוש"ע חו"מ סי' רמג סעיף ח':

סח ה מיי' פ"ב מהל' מלוה ולוה הל"ב סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' קה סעי' ד:

סט ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ח:

ע ז מיי' פ"ב מהל' מתנות עניים הל"י ט:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא.

פסקי רי"ד

מתני' האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהם יחזור דברי ר"מ וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קניינו פי' אם רצה הבעל לחזור בשניהם קודם שיתנו השליח ליד האשה ולידי העבד יחזור דקסבר ר"מ הפסד וחוב הוא להן לאותן שישתלחו ואין חבין לאדם אלא בפניו כלומר אין אדם נעשה שליח לאדם להיות נפסד על ידו אא"כ עשאו הוא שליח דהיינו בפניו וחכמים פליגי עליה דר"מ במתנית' ואמרי דבשחרור אינו יכול לחזור משנמסר ליד שליח זה ואע"פ שלא עשאו העבד שליח דקסבר זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות וזכין לאדם שלא בפניו דאגן סהדי דניחא ליה דניהוי האי שלוחיה להכי שאם ירצה וכו' הילכך כי משחרר לזה לא מפסיד לזה מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין ליה אבל אם רצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי הילכך כי מגרש לה מפסיד לה מזונות. והלא הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה פי' אם כהן הוא (הבעל) [האדון] אלמא חוב הוא לו. א"ל מפני שהוא קניינו הא דמפסיל גיטו מן התרומה מפני שהוא קניינו דכהן עד עכשיו היה אוכל וכי משחרר לזה לאו קניינו [הוא] ולקמן מפרש מאי מהדרי ליה. יתיב רב הונא ורב יצחק בר יוסף קמיה דר' ירמיה ויתיב ר' ירמיה וקא מנמנם ויתיב רב הונא וקאמר ש"מ מדרבנן התופש לב"ח קנה פי' ש"מ מדרבנן דאמרי שהשליח יתפוש את השטר לצורך העבד ואע"פ שרבו רוצה לחזור בו ואינו עוד שלוחו וכתפישה בעלמא היא בעל כרחיה התופש לב"ח אדם מן השוק שתפש מטלטלי ראובן לצורך שמעון שהוא ב"ח קנה: א"ל רב יצחק בר יוסף אפילו במקום שחב לאחרים א"ל אין פי' וש"מ דאפילו במקום שחב התופש הזה בתפישתו זאת גלוי דהוי נמי ב"ח דראובן וזה שקדם ותפש לצורך שמעון מפסיד את לוי תימא נמי דקנה דהא מתני' נמי שליח זה תופש לעבד וחב לבעלים לרבנן אדהכי איתער ר' ירמיה אמר להו דרדקי הכי אמר ר' יוחנן התופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"ת משנתנו כל האומר תן כאומר זכה דמי פי' ואין זה כשאר תופש שהוא תפש מאליו ולא זכהו הלוה אבל הכא הרב זכהו ונתנו לו אע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו ולגבי עבד דזכות הוא לצאת זכה בעבורו ואינו יכול לחזור בו אבל גבי אשה דחוב הוא לה אין חבין לאדם אלא בפניו ויכול לחזור בו וכן הלכה שהתופש לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אבל במקום שאינו חב לאחרים קנה וי"ל דאי

מסורת הש"ס

[א]) [תוספתא פ"ו], [ב]) לעיל ט:, [ג]) עיולגין פל: קידושין כג. וש"נ, [ד]) כתובות פד: ב"מ י., [ה]) ב"מ ט: פאה פ"ד מ"ט, [ו]) ל"ל לעורקו. רש"ש, [ז]) [לקמן יג.], [ח]) [וע"ע תוס' חולין יג. ד"ה בעא],

---

גליון הש"ם

גמ' קמיה דר' ירמיה. שבת דף סג ע"ב נדרים דף כט ע"ב: **שם** א"ל דרדקי כו'. פסחים לה ע"א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ופפי' במקום וכו' הוא כלומר ונשמע מיניה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' איתיביה גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהן אע"פ ששמותיהן כשמות עובדי כוכבים כשרין. ע"ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הל"ה ויע"ש בהה"מ ובלח"מ:

מוסף תוספות

א. אע"פ ששמותיהם כשמות גוים תלינן. תוס' הרא"ש. ב. בלא עדי מסירה. תוס' הרא"ש. ג. דאמר במתני' אף אלו כשרין. תוס' הרא"ש. ד. דמכשר בשמות מובהקין. תוס' הרא"ש. ה. אם בא לפנינו גט ששמות העדים כשמות גוים. תוס' הרא"ש. ו. הלכך אפי' בעבדו של קצין זכות הוא לו שהרי יכול למוכרו לאחר שלא מדעתו וטוב לו שיהיה בן חורין כי שמא ימכרנו לאחר, וקושיא דאשה נ"ל שלא תירץ וסומך על זה דאמרינן יטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלר. תוס' הרא"ש. ז. משמע שהיה שמואל קטן מרב הונא וכו' דתרי רב הונא הוו. תוס' מולין יג. ד"ה בעא. ח. מה ענין משנתינו לתופס לבע"ח. תוס' הרא"ש. ט. לזכות לו. תוס' הרא"ש. י. משום דזכין לאדם שלא בפניו. תוס' הרא"ש. יא. לא עדיף אחר מעבד עצמו. תוס' הרא"ש. יב. דהא אינו חב אלא לרבו ואיהו חייב קרית לי'. רשב"ם. יג. דכל שמגלה בדעתו לשחרר את עבדו. רשב"ם. יד. דמסתמא אי לאו. רשב"ם. טו. לא הוה משחרר ליה, ועל צד זה קרית ליה בע"ח דידיה. רשב"ם. טז. ומתמה דאפי' חב לאחרים תאמר שקנה, דאי אמרת בעלמא שהוא בע"ח גמור אם הוא חב לאחרים לא קנה כ"ש הכא שהאדון לאו בעל חוב גמור הוא אלא שדמינוהו קצת לבע"ח משום דעבד לי' נייח נפשי', וכיון שהוא חב לאדון הוי כמו חב לאחרים לגבי בע"ח גמור, ואם בעלמא לא קנה כ"ש הכא דלא קנה. תוס' הרא"ש. יז. ולא דמי להא דאמרי' בעלמא שלוחו של אדם כמותו דלאו כל כמיניה לשווויי שליח כדי לחוב לאחרים. תוס' הרא"ש. יח. מדלא קאמר תנו מנה זה. תוס' הרא"ש לקמן יג. ד"ה והוא שנכוין.

פסקי רי"ד (המשך)

טעי' לזה ואמר מסתפינא דלמא שמטת ואכלת להו טענתיה טענה ואי אינש מהימנא הוא שבקי' להו לגביה בשהדי עד דמטי ליד המלוה ואי לא [ח]) להימניה

לא תלקט לעני. סמכינהו רחמנא לא תלקט לעני ולגר ודרשינן סמוכין לא תלקט אתה לגורך העני: **להזהיר עני על שלו.** עני הראוי ליטול פאה וש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה: **לעבד.** כנעני: **עשה עמי.** מלאכה ואיני זוך אלא חזור על הפתחים: **גדלא ספקא.** לזון במעשה ידיה ולריך להוסיף משלו: ופרכינן **עבד נמי לא ספק** ומשני **עבדא דנהום כרסיה לא שויא.** עבד שאינו שוה לחם אכלו: **למריה למאי מסכעי.** הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהפסיד שלו. אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי[1]: **שגלה לערי מקלט.** שהרג בשוגג וגלה: **להעדפה.** שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו: **לא ליפקל מיניה.** ויהא ביד העבד שמא יש יוס שלא ימלא להשתכר: **ואי.** ונס אל אחת הערים האל ואי: **כגודה בא מלך.** כל ישראל בני מלכים[1]: **פנימה.** לנועה ואין דרכה לצאת ולסבב בעיר שאינה משס ואין מכירין אותה להביא לה מלאכה בביתה אלא אס כן מסבבת בעיר למצוא מלאכה להשתכר: **והסברא.** דבדאמר ליה עשה עמי קא מיירי: **ועוד מאי שנא שני בצורת.** אפילו בשני שובע כיון דל"ל עשה עמי הרי הן לו שני בצורת: **לא ספק.** אינו מספיק: **מאן דמרחס אבני חרי לעבדא נמי מרחס.** דשייך במצות כאשה: לוה

דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמיגו [6]דאי בעי מפקר להו לנכסיה זכי והוי עני וחזי ליה ומיגו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה אבל הכא לא ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב [1]לא תלקט לעני לא תלקט לו לעני אבל הכא לא ור"א האי לא תלקט מאי עביד ליה מיבעי ליה [3]להזהיר לעני על שלו: שאם ירצה שלא לזון כו': שמעת מינה [3]א[1]יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אשה אמאי לא אשה בדלא ספקה עבד נמי בדלא ספיק [7]עבדא דנהום כרסיה לא שויא למריה ולמרתיה למאי מיתבעי תא שמע [2]עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו להעדפה העדפה פשיטא מהו דתימא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה קמ"ל ומ"ש לערי מקלט סד"א

[2]וחי [5]עביד ליה חיותא טפי קמ"ל והא מדקתני סיפא [3]אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה מכלל דלא אמר לה דאי אמר לה בעלה אמאי חייב ומדסיפא דלא אמר לה רישא נמי דלא אמר ליה לעולם דאמר ליה [1]ואשה בדלא ספקה והא מדקתני סיפא ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מכלל דרישא דלא אמר לה ה"ק [1]ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מספקת מאי למימרא מהו דתימא [3]כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות ביד רבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול ותיסברא האי או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הכא במאי עסקינן [1]דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספק רשב"ג סבר [1]או פרנסני או הוציאני לחירות [5] כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי רחומי מרחם ת"ש דאמר רב [1]המקדיש ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות א"ה למאי לוה

דתנינן לקמן (דף יד.) הולך מנה לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו וכן בפקדון חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אלמא בחוב הוי הולך כזכי וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי וכן ברישא השולח (לקמן לב:) אמר שליח מתנה כשליח הגט [6] והולך לאו כזכי וכיון דהולך לאו כזכי תן נמי לאו כזכי דאי הוי כזכי במתנה כמו גבי מלוה ופקדון אמאי תנן תן דכיון דכבר אשמועינן דאפילו הולך כזכי כ"ש תן כזכי דאפי' במתנה הוי כזכי ור"י הביא ראיה מתוספתא [פ"א ה"ו] דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני חייב לו או פקדון שיש לו בידי וכן הולך כו' אינו חוזר וחייב באחריותן תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' רצה לחזור יחזור זכה מנה זו לפלוני התקבל מנה זו לפלוני רצה לחזור לא יחזור אלמא תניא בהדיא דבמתנה לא הוי תן כזכי: **דלמא לא היא.** דיחויא בעלמא היא דרב פפא אית ליה בהדיא תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה (כתובות דף פד:): **אלא דכתיב לא תלקט לעני.** וא"ת למ"ד בפ"ק דתמורה (דף ד:) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני א"כ קנה העני [2] וי"ל דהכא בתר לא תלקט כתיב לעני ולגר תעזוב אותם משמע דלא קני [3] וא"ת ונילף מהכא בעלמא דהמגביה מציאה לחבירו דלא קנה חבירו וי"ל דהכא סברא הוא שלא זכתה תורה לעני אלא מה שכל אחד מלקט לצורך עצמו ולרב חסדא דמפרש הכא דטעמייהו דרבנן משום דתופס לב"ח לא קני איכא למימר דמהכא יליף: **עבד** נמי בדלא ספיק. וא"ת אטו משום דלא ספיק יהא רבו חייב לזונו ולא יוכל לומר לו לא מעשה ידיך במזונותיך ועוד קשה הלשון דקאמר עבדא דנהום כריסיה לא שוי הוה ליה למימר בהדיא דלא מחייב לזונו כיון דאמר ליה לא מעשה ידיך

במזונותיך ואור"י דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו הולך ועובד את רבו אפילו כשאמר ליה לא מעשה ידיך במזונותיך משום הכי בעי למימר [6](אע"ג) דלא [7] ספיק שיתחייב במזונות כיון שמ"מ עובדו [8] משום הכי מהדר ליה בלשון זה עבדא דנהום כריסיה לא שוי כו' [1] ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאפי' מיירי דא"ל לא מעשה ידיך במזונותיך מ"מ כיון שעובדו היה לו להתחייב במזונותיו אי לאו משום דיכול ועוד דסלקא דעתיה דמיירי בלא אמר ליה דומיא דאשה דבדלא ספיק לא שייך: **מאי שנא לערי מקלט.** פי' אי אמרת בשלמא יכול אשמועינן ערי מקלט דאע"ג דאמר רחמנא וחי עביד ליה חיותא טפי אפי' הכי יכול הרב לומר כו' אבל לענין העדפה לא משמע ליה דמשום וחי תיהוי העדפה דידיה [7]: **מספקת מאי למימרא כו'.** אי אמרת בשלמא כולה בדספקא תנא סיפא דאמר לה [8] לגלוי אריסא דאייתי בלא אמר לה [9] אבל השתא דמוקמת ריסא בדלא ספקא ולא תנא הך סיפא אלא לאשמועינן דבמספקת יכול לומר לה לא אי מעשה ידיך במזונותיך מאי למימרא דזה אינו שוס חידוש: **ומר סבר אינו יכול.** והא דקתני לו הוליאני לחירות לאו דוקא אלא כלומר שיהיה מעשה ידי לעצמי כמו לבן חורין: **כי** היכי דחזו אינשי ומרחמי. הקשה ה"ר יצחק בן הר"מ דבפרק השולח (לקמן דף לז:) גבי עבד שנשבה ופדאו ישראל אחר שמעינן להו איפכא דקא אמרי רבנן לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לרבו שני לא דהא לשס בן חורין פריקיה לרבו ראשון לא דלמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג סבר כשס שמלוה לפדות בני חורין כן מלוה לפדות את העבדים ואומר ר"י [1] דרבן שמעון ב"ג סבר דלענין פדיון פריקי ליה טפי שלא יטמע בין העובדי כוכבים ורבנן סברי דלענין מזונות מרחמי עליה טפי שלא ימות ברעב וגם כל מ' יתן לו מעט לחם אבל בפדיון צריך הרבה ביחד: **אמר** רב המקדיש ידי עבדו. גרסינן ולא גרסינן המקדיש עבדו דהתם יליף לחירות כדאמר רב בהשולח (לקמן דף לח:) דליהוי עס קדוש קאמר [1א] וא"ת וכי היכי דמקדיש ידי עבדו אמרינן דהן קדושים למלאכתן הכי נמי כשהקדיש כל עבדו הוה לן למימר שהקדישו למלאכתו פיו לדבורו ידיו למעשהו רגליו להילוכו דבענין זה חשיב הקדש כדאמרינן בסוף פ"ק דנדרים (דף יג:) ואומר רבי' יצחק דסברא הוא דלא נתכוין להקדישו למלאכתו לפי שיש חילוק במלאכתו שאין פיו ידיו ורגליו שוין במלאכתן הלכך אית לן למימר דלשחררו נתכוין דהוי הכל בענין אחד [1ב] אי נמי י"ל התם כשמקדיש עבדו סתם משמע יותר למיהוי עס קדוש דהא למלאכתו לא קאמר אבל מקדיש ידי עבדו הקדיש מלאכת ידיו דלא שייך למימר בענין אחר:

ולימא

מסורת הש"ס

א) [בכורות מז: וש"נ], ב) חולין קלח:, ג) ב"ק פז: כתובות מג. נח:, ד) [ב"ק לז. ע"ש ב"מ סד: ע"ש], ה) בכת"י נוסף. אמר רחמנא, ו) [כתובות נב:], ז) [שבת קכח.], ח) גי' מ"ד היכא,

תורה אור השלם

1. וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
2. לָכֵן שִׁפְחָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דָעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וָנָס אֶל אַחַת מִן הָעֳרִים הָאֵל וָחָי: דברים ד מב
3. כָּל כִּבּוּדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל האומר (בעמוד הקודם). כשלא הגט נ"מ להולך לאו מכי:

מוסף תוספות

א. וא"ת גבי מתנה נמי אמרי' בפ' הניזקין אי לאו דעבד לי' נייח נפשיה לא הוה יהיב ליה. י"ל דלא דמי, דרגילות הוא כמה פעמים שאדם נותן מתנה לחברו קרובו או אוהבו אע"ג דלא עבד לי' נייח נפשא מעולם, אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו אי לאו דעבד לי' נייח נפשי' טובא. תוס' כלפ"ש לקמן יג. ד"ה והוא שלגורין.
ב. אע"ג דאמר רחמנא 'לא תלקט'. תוס' הלפ"ש.
ג. דמשמע אפי' לקנות לעני תעזוב אותם לשאר עניים. תוס' הלפ"ש.
ד. גי' תוס' הרא"ש: למימר דאי לא. ה. או תפשוט דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך. תוס' הלפ"ש. ו. כלומר, אין רצון האדון להשתעבד בו כלל. תוס' הלפ"ש.
ז. ומשני, לדידי נמי משום דכתיב 'וחי' נקט לי', סד"א ליעביד לי' חיותא טפי, וכיון דאי לית לי' לא יהיב לי' כי אית לי' לא לישקול מיניה, קמ"ל. רשב"ם. ועי' מהר"ם שיף בד"ה גמ' העדפה ומהרש"ל על תוס'. ח. אע"פ שאין בו שום חידוש. תוס' הלפ"ש. ט. ולדידק מינה דעבד איירי בדלא אמר ליה, ניחא. תוס' הלפ"ש.
י. דבסברא פליגי. תוס' הלפ"ש לקמן לז: ד"ה כשס.
יא. אבל המקדיש ידי עבדו ידיו קדושות למלאכתן קאמר. תוס' הלפ"ש. יב. חד לישנא אכוליה עבד. תוס' הלפ"ש.

פסקי רי"ד

שאם ירצה שלא לזון וכו' ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך פי' אלא חזור על הפתחים ואסיקנא בההיא פלוגתא דרב ור' יוחנן דרב סבר אינו יכול ור' יוחנן סבר יכול וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ: רסז סעיף כ וסעיף כא:
עב ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ב סמג עשין פח: עג ו ז מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף כ בהגה"ה:
עד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יט:

גליון הש"ם

גמ' כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין. ע' ב"ק ד' פח ע"א תד"ה כדמיה:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **אם רצה.** הבעל, **להחזור בשניהם.** קודם שנתנו השלים, יחזור. דקסבר ר' מאיר הפסד וחוב הן לאותן שנשלמו להן ואין חבין לאדם אלא בפניו, כלומר אין אדם נעשה שליח להיות נפסד על ידו, אלא אם כן עשאו הוא שליח לחייבו כבפניו, וכבגן פליגי עליה דר"מ במתני' ואמרי שבשחרור אינו יכול לחזור משמסר ליד זה, ואע"פ שלא עשאו העבד שליח, משום דקסברי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות וזכין לו לאדם שלא בפניו, דאתן שהדי דניחא ליה דיהוי האי שלומו להכי (לעיל ט:). **ואין חבין לו אלא בפניו.** אין אדם יכול ליעשות שלומו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד (קדושין כג.) דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו אתן שהדי דניחא ליה לפיקח זכין ואין חבין (חולין פג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות י: וכעי"ז ב"מ י.) דבר שהוא חוב לו, שאינו חפץ בו (סוטה כה.). **התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.** אדם הבא מגליו ותופס ממון חבירו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא לקדם עד שלא יתפסנו בעל חוב אחר ומעלה תופס זה חב בתפיסתו זולת את הנעשים האחרים. חב לאחרים, מפסיד את האחרים, כמו אין חבין לאדם (ב"מ י. וכעי"ז כתובות ה:). **לא קנה.** דאמר בכתובות (שם) דלאו כל כמיניה להיות קופץ מאליו וחב לאו, מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס (ב"מ י. וכעי"ז כתובות שם). **מי שליקט את הפאה.** אדם בעצמו שאינו בעל שדה, דאי בבעל שדה לא אמר ר"א זכה, דליכא למימר מיגו דזכי לנפשיה, דאפילו הוא עני מחסר הוא שלא לנקט פאה משדה שלו, דאמר בשחיטת חולין (קלא:) לא תלקט לעני, להזהיר עני על שלו (ב"מ ט:). ע"כ מענמוד קודם **להזהיר לעני על שלו. לא תלקט לעני** ולגר וגו', ומשמע לא תלקט אני מזהיר לעני (חולין קלא:).

ולימא ליה הקדש עד האידנא כו'. לענין עשה עמי ואיני זנך ניחא דלא אמר ליה הקדש הכי אע"ג דרבו מני אמר ליה משום דפשיטא דהקדש ניחא ליה שלא יאות עבדו ברעב: **פחות משוה פרוטה.** פי' בקונטרס דאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה והקשה רבינו יצחק דתנן בהזהב (ב"מ דף נה.) חמש פרוטות הן ליתני שש פרוטות הן דאין הקדש חל על פחות משוה פרוטה ואומר ר"י דהכא היינו טעמא שאין בדעתו של מקדיש שיחול על פחות משוה פרוטה[א]: **שבתו ורפואתו לרבו.** שבתו היינו שבת קטנה וגדולה דהיינו מזק וה"ה לער ובושת לרבו לרבנן דר' יהודה דאמרי בהחובל (ב"ק דף פז.) דיש לעבד בושת ולא נקט להו משום דאין חידוש שהן לרבו אבל בשבתו קמ"ל דאע"ג דשקיל הרב שבת דידיה לא מיחייב במזונותיו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והא דפריך בסמוך שבתו פשיטא[ב] ה"פ פשיטא דשבתו לרבו אף ע"פ שלא יזונו כיון דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי כו'[ג] ולא הוה לי' לר' יוחנן למינקט קוטע יד עבדו של חבירו אלא הוה ליה למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד כו'[ד] אם לא בא להשמיענו דבר אחר ומשני דנקט קוטע יד עבדו לאשמעינן חידוש שני דרפואתו לרבו דהיינו לער דסמא חריפא כדמסיק דה"א שיהא לעלמו כמו רפואתו שהיא לעלמו גם כשיסבול לער כדי להרויח שכר רפואתו יהא לעלמו אבל לער קטיעת היד פשיטא דלרבו ולהכי לא תני וכן לבושת. ר"י: **שמע** מינה יכול ש"מ. וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דלעיל דלא מצי למימר דפליגי דמר סבר יכול ומ"ס אינו יכול[ה] כדפריך לעיל ואי כדאסיקנן לעיל דאמר לא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא פליג כו' א"כ לכ"ע אינו יכול[ו] וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול דבשאר שנים ימצא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת:

רפואתו דידיה הוא. והא דתנן בפרק החובל (ב"ק פז.) (א) בעבד כנעני שלו פטור מכולן שמא יש לחלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו לא מיחייב[ז] אי נמי דאי עביד ליה סמא חריפא דפטור מן המותר ד) כדאמרת הכא[ח]:

שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. ואם תאמר טעמי הוא ליה למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל וי"ל דלדבריהם קאמר להו דסברי אדרבה הרי מתירו בבת חורין[ח]: **השבתוני** על המזונות. דבנן שהשיבו לו ומה אם ירצה שלא לזונו רשאי[ט] היו סבורין הא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוי חוב לו לפי שנותן לו הרב מזונות בריוח בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים[י] או משום שיש מצוה באכילת תרומה ומשום הכי מהדרי ליה ומה אם ירצה שלא לזונו וקאמר להו ר"מ השבתוני על המזונות[יא] מה תשיבוני על התרומה[יב] שאפילו לא ירצה הרב לזונו יש חובה דמכל מקום מוצא העבד לקנות תרומה בזול יותר מן החולין וגם חולקין לו על הגורן לר"י דאמר (כתובות דף כח:) חולקין תרומה לעבד אע"פ שאין רבו עמו: **וכי תימא אי בעי זריק ליה גיטא.** וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה מה שמקבלו זה כיון דאפילו אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין אחר אי נמי ה"פ אי בעי זריק ליה האדון גיטא ספק קרוב לו וספק קרוב לעבד ואיסר בתרומה ובשפחה ובבת חורין וטוב לו להיות משוחרר וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה מתרומה ועדיין הוא עבד: **שביק** ליה ועריק ואזיל לעלמא. משמע דאי עריק אוכל בתרומה[יג] וא"ת [יד] ליחוש[יד] שמא[טו] מכרו לישראל[טז] ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח[יז]:

ומה

[ג] **לוה ואוכל עושה ופורע.** לא יעשה תחלה דפרוטה קמייתא קדשה לה ושוב אסור לו אלא לוה תחילה ואוכל ועושה פחות פחות משוה פרוטה ופורע כדמפרש לקמיה. וקס"ד בשאין מעלה לו מזונות וקאמר דיכול להקדיש אלמא יכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך: **להעדפה.** מזונות מרווחין יותר מה שאין דרך בעליו להאכילו: **דלשבח עבדיה.** בגוף בריה: **בפחות פחות משוה פרוטה.** עד שלא תצטרף הפרוטה ופרעינה דלא חייל הקדש אפחות משוה פרוטה: **ה"ג מסתברא.** דבמעלה לו מזונות קאמר: **דאי לא עבדא מאן פלח ליה.** שמאחר שאין עושין לו מאכל מה יאכל העבד הזה מי יעבדנו ומי יזמן לו מזונות: **אי אמרת בשלמא.** הך דלעיל דקאמר רב דחל הקדש: **במעלה לו מזונות.** קאמר ואין יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: **והא.** דקאמר לא חייל הקדש בשאינו מעלה שפיר: **אלא אי אמרת.** קמייתא בשאינו מעלה ואפילו הכי חייל הקדש דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך: **דאי לא עבדא מאן פלח ליה.** בתמיה מאן דבעי ניפלחיה: **ה"ש.** דאיכא אמורא אחריני דפליג עליה דרב: **נותן שבתו ורפואתו לרבו.** שבתו שכר בטלתו בחליו ואע"פ שנותן לו דמי ידו רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין דעדיין הוא רואי לכך כשיעמוד מחליו: **ורפואתו.** לקמיה פריך הא בעי למיתבא לרופא. הוא הדין לנזקו ולערו אלא נזקו לא איצטריך דהיינו דמי ידו ופשיטא דלרביה הוא דאפחתיה מכספיה ולערו נמי בכלל רפואתו דהכא הוא כדמפרש לקמיה דהאי רפואתו לערא דסמא חריפא הוא וה"ה נמי לער המכה. ומדקאמר שבתו לרבו והוא ניזון מן הצדקה ש"מ יכול הרב כו': **להעדפה.** שהוא צריך מפני חליו להוסיף על מזונותיו: **ניזון.** משמע מזונות כדי חייו: **פרנסה.** היינו כל שאר צרכיו בלשון לעז קונרייי"ר: **פשיטא.** דלרבו הוא אלא למאן ליהוי הרי מעשה ידיו לרבו ואי לאשמועינן אע"פ שאינו זנו ולמימרא דיכול הרב כו' נימא אותו העבד ניזון מן הצדקה ותו לא: **דאמדוה לחמשא יומי.** ליתן לרופא שכר חמשת הימים: **לערא דידיה.** וסד"א לערא לא זכי ליה רחמנא: **קמ"ל.** דבכל שבח הבא לידו זוכה בו רבו כשורו וחמורו: **אמרנו לו למאיר** גרסינן. מפני שחבירו הוא אינו קורהו רבי: **ומה והלא אם ירצה שלא לזונו רשאי.** נמצא שאינו מפסידו בשחרורו כלום: **אבל אשה חוב הוא לה.** דבנן קאמרי לה כלומר בההיא ולאי מודינא: **מאי קאמרי ליה ומאי קמהדר להו.** כלומר תשובה שהשיבם ומה עבד כהן שברח מה תשובה היא למה שאמרו לו על המזונות: **השבתוני על המזונות.** שאינו זנו משלו: **מה תשיבוני על התרומה.** שהרי כל זמן שלא שחררו הוא הולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו: **וכי תימא.** ולאי קבלת שליח זו אינה חוב דאי בעי מריה זריק ליה גיטא ברשות הרבים בתוך ד' אמות: **ופסיל ליה.** שהרי משוחרר הוא זו אינה ראיה דאיהו שביק ליה מיד ולא ימצא עצמו למקום שיוכל לפוסלו בזריקת גט: **ואזיל לעלמא.** ואכיל תרומה:

וזה

לוה ואוכל להעדפה ולימא ליה הקדש עד השתא סגי לך בלא העדפה והשתא נמי תיסגי לך בלא העדפה הקדש גופיה ניחא לי' כי היכי דלשבח עבדיה עושה ופורע קמא קמא קדיש ליה [א]בפחות פחות משוה פרוטה הכי נמי מסתברא דאמר רב המקדיש ידי עבדו אותו העבד עושה ואוכל דאי לא עבדא מאן פלח ליה אי אמרת בשלמא הך במעלה ואינו יכול והא בשאינו מעלה שפיר אלא אי אמרת הך בשאינו מעלה ויכול דאי לא עבדא מאן פלח ליה מאן דבעי ניפלחיה אלא לאו ש"מ אינו יכול שמע מינה ת"ש דאמר ר' יוחנן [ב]הקוטע יד עבדו של חבירו נותן שבתו ורפואתו לרבו ואותו העבד ניזון מן הצדקה ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקי' במעלה לו מזונות אי הכי אמאי ניזון מן הצדקה להעדפה אי הכי ניזון מתפרנס מיבעי ליה אלא לאו ש"מ יכול ש"מ אמר מר נותן שבתו ורפואתו לרבו שבתו פשיטא רפואתו איצטריכא ליה רפואתו דידיה היא דבעי איתסויי ביה [ג]לא צריכא דאמדוה לחמשא יומי ועבדו ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי מהו דתימא צערא דידיה הוא קמ"ל תניא [ד]א"ר אלעזר אמרנו לו למאיר והלא [ה]זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו לחירות אמר לנו חוב הוא לו שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו רשאי אמר לנו ומה [ו]אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלין בתרומה וזה אינו אוכל אבל אשה חוב הוא לה שכן פסלה מן התרומה ומפסידה מן המזונות מאי קאמרו ליה ומאי קא מהדר להו ה"ק להו השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל ליה שביק ליה ועריק ואזיל לעלמא

ומה

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ל], ב) [ב"מ יט.], ג) שייך לע"ל, ד) ל"ל כדלמרינן. רש"ש, ה) [וע' תוס' ב"ק פז. ד"ה. בעבד],

גליון הש"ס

תוד"ה שביק ליה וכו' ליחוש שמא מברו. ע' בהר"ן קידושין פ"ב דף רכה ע"ל:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רפואתו כו' החובל בעבד כו':

לעזי רש"י

קונרייי"ר [קונרייי"ד]. ציוד, צרכים.

מוסף רש"י

זכות הוא לעבד. טובה הוא אצלו שמתיר בקהל וכיון דזכות הוא איכא לתרוצי דמשעה שנכתב וזרק בשחרור דלכי מטא גט שחרור לידיה נעשה בן חורין למפרע משעת חתימה. (ב"מ יט.). **חוב הוא לעבד.** מוכתו הוא שיצא מתחת רבו לגמור הפסד הוא לו שאם עבד של כהן הוא פוסלו מן התרומה ואם של ישראל אוכלו בשפחה כנענית דזילא ליה ושכיחא ליה ופליגא ליה. (שם).

מוסף תוספות

א. כדי שיוכל העבד להתפרנס ברווח. תוס' הלא"ש. ב. מאי פשיטותא, אדרבה איצטריך לאשמועינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך. רשב"ש. ג. ואי לאשמועינן היא גופה דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך. רשב"ש. ד. ומינה שמעינן דשבתו נמי לרבו. רשב"ש. ה. דהאי או פרנסני או הוציאני לחירות או תן לי מעשה ידי מיבעי לי', ועוד מ"ש שני בצורות דנקט. רשב"ש. ו. א"כ ר' יוחנן איפליג ארשב"ג ורבנן. רשב"ש. ז. שכבר זכה בכל. תוס' ב"ק פז. ד"ה בעבד. ח. אודו לי מיהת בעבד כהן שמפסידו בתרומה. תוס' הלא"ש. ט. לא הבינו דברי ר"מ, אלא. תוס' הלא"ש. י. בביתם. תוס' הלא"ש. יא. לפי מה שהבנתם דברי. תוס' הלא"ש. יב. שנאסר בה, ובזה יש לו הפסד. תוס' הלא"ש. יג. בחזקת שהוא עבד כהן, ורבנן נמי לא פליגי בהכי. תוס' הלא"ש. יד. לרבנן. תוס' הלא"ש. טו. שחררו רבו וליתסר בתרומה, ולר"מ נמי ליחדש שמא. תוס' הלא"ש. טז. או שמא יפקירנו. תוס' הלא"ש. יז. וגם אין האדון משחררו או מפקירו שאינו רוצה להביאו לידי מכשול שמא יאכל בתרומה או יבא על השפחה. תוס' הלא"ש.

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ו מהל' ערכין הלכה יט:

עו ב מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' י סמג עשין ע טוש"ע י"ד סימן רסז סעי' כא וטוש"ע ח"מ סי' תכד סעי' ג:

עז ד מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ח טוש"ד סימן שלא:

פסקי רי"ד

אמר ליה מפני שהוא קניינו: תניא א"ר אלעזר אמרנו למאיר והלא זכות הוא לעבד לצאת מתחת ידי רבו לחירות ואמר לנו חוב הוא לו שאם יהיה עבד כהן פוסלו מן התרומה אמרנו לו והלא מה אם ירצה שלא לזונו ושלא לפרנסו לרבנן דר' יהודה דאמרי בהחובל (ב"ק דף פז.) דיש לעבד בושת ולא נקט להו משום דאין חידוש שהן לרבו אבל בשבתו קמ"ל דאע"ג דשקיל הרב שבת דידיה לא מיחייב במזונותיו דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך והא דפריך בסמוך שבתו פשיטא ה"פ פשיטא דשבתו לרבו אף ע"פ שלא יזונו כיון דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי כו' ולא הוה לי' לר' יוחנן למינקט קוטע יד עבדו של חבירו אלא הוה ליה למימר בהדיא יכול הרב לומר לעבד כו' אם לא בא להשמיענו דבר אחר ומשני דנקט קוטע יד עבדו לאשמעינן חידוש שני דרפואתו לרבו דהיינו לער דסמא חריפא כדמסיק דה"א שיהא לעלמו כמו רפואתו שהיא לעלמו גם כשיסבול לער כדי להרויח שכר רפואתו יהא לעלמו אבל לער קטיעת היד פשיטא דלרבו ולהכי לא תני וכן לבושת. ר"י: **שמע** מינה יכול ש"מ. וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי פלוגתייהו דרשב"ג ורבנן דלעיל דלא מצי למימר דפליגי דמר סבר יכול ומ"ס אינו יכול כדפריך לעיל ואי כדאסיקנן לעיל דאמר לא מעשה ידיך במזונותיך ובשני בצורת לא פליג כו' א"כ לכ"ע אינו יכול וי"ל דאע"ג דבשאר שנים יכול בשני בצורת אינו יכול דבשאר שנים ימצא מרחמים יותר כשיחזור על הפתחים מבשני בצורת:

רפואתו דידיה הוא. והא דתנן בפרק החובל (ב"ק פז.) בעבד כנעני שלו פטור מכולן שמא יש לחלק דאע"ג דכשחבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו לא מיחייב אי נמי דאי עביד ליה סמא חריפא דפטור מן המותר כדאמרת הכא:

שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה. ואם תאמר טעמי הוא ליה למנקט לפי שאוסרו בשפחה דשייך אף בעבד ישראל וי"ל דלדבריהם קאמר להו דסברי אדרבה הרי מתירו בבת חורין: **השבתוני** על המזונות. דבנן שהשיבו לו ומה אם ירצה שלא לזונו רשאי היו סבורין הא דקאמר ר"מ שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה הוי חוב לו לפי שנותן לו הרב מזונות בריוח בשביל שיש תרומה הרבה לכהנים או משום שיש מצוה באכילת תרומה ומשום הכי מהדרי ליה ומה אם ירצה שלא לזונו וקאמר להו ר"מ השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה שאפילו לא ירצה הרב לזונו יש חובה דמכל מקום מוצא העבד לקנות תרומה בזול יותר מן החולין וגם חולקין לו על הגורן לר"י דאמר (כתובות דף כח:) חולקין תרומה לעבד אע"פ שאין רבו עמו: **וכי תימא אי בעי זריק ליה גיטא.** וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חובה מה שמקבלו זה כיון דאפילו אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין אחר אי נמי ה"פ אי בעי זריק ליה האדון גיטא ספק קרוב לו וספק קרוב לעבד ואיסר בתרומה ובשפחה ובבת חורין וטוב לו להיות משוחרר וכן אי בעי שקיל ארבע זוזי מישראל ופסיל ליה מתרומה ועדיין הוא עבד: **שביק** ליה ועריק ואזיל לעלמא. משמע דאי עריק אוכל בתרומה[יג] וא"ת [יד] ליחוש[יד] שמא[טו] מכרו לישראל[טז] ומיתסר בתרומה וי"ל דלא שכיח שיקנהו ישראל מאחר שברח[יז]:

ומה

וזה אינו אוכל. משוחרר אינו אוכל: **מפני שהוא קנינו.** טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה מפני שהוא קנינו דכהן הלכך אי בעי ההוא כהן כשיברח עבדו והא דמסייס נמי אבל באשה חוב הוא לה הכל כל היכא דאיתיה ושוב אינו קנינו ומיפסיל: **זילא ליה.** זוללה היא בעיניו לזלזל בה לכל תאותו: **ופריצה ליה.** מתנהגת עמו בפריצות: **מתני' האומר תנו גט** (א) **זה לאשתי** גרסינן במתני'. ולא גרסי' תן אלא מסרס ליד אליה בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר: **לא יתנו לאחר מיתה.** דגיטא לא הוי עד דמטי לידיה וכי מטי לידיה הא מית ליה משוחרר: **גמ' והוא שלבורים.** מנה דקתני מתני' בצבורין ומונחין המעות עסקינן ואמר מנה זה תנו לפלוני: **בבריא.** מתנת בריא במטלטלין יכול לחזור בו עד שימשוך ויורשו נמי מצי למיהדר ביה אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים דברי המת (ב): **במעמד שלשתן קנה.** ולקמן (ג) מפרש טעמא. וצבורין בעינן דסבר רב זביד לא אמר רב קנה אלא בפקדון דקני ליה כל היכא דאיתיה: **שמא מנה קבור.** יש לו בקרקע והוה הוא דיהב ליה: לא

ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלים בתרומה וזה אינו אוכל שפיר קאמר להו אמר רבא היינו דקא מהדרי ליה במתני' מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל (ג) ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה ולרבי מאיר תינח עבד כהן עבד ישראל מאי איכא למימר אמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית אדרבה הרי הוא מתירו בבת חורין (ד) עבדא בהפקירא ניחא ליה זילא ליה שכיחא ליה פריצה ליה: **מתני'** (ה) **האומר תנו גט זה לאשתי** (ו) שטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה (ז) תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה: **גמ'** אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב והוא שצבורין ומונחין בקרן זוית במאי עסקינן אילימא בבריא כי צבורין מאי הוי הא לא משך ואלא בשכיב מרע מאי איריא צבורין כי אין צבורין נמי דהא דקיי"ל (ח) דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו א"ר זביד לעולם בבריא וכדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב (ט) מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה רב פפא אמר לעולם בשכ"מ וכאידך דרב דאמר רב שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין חיישינן שמא מנה קבור קאמר (י) והלכתא לקבורה לא חיישינן רב פפא מאי טעמא לא אמר כרב זביד קסבר

ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה הלא אוכלים בתרומה וזה אינו אוכל שפיר קאמר להו אמר רבא היינו דקא מהדרי ליה במתני' מפני שהוא קנינו דאי בעי שקיל (ג) ארבעה זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה ולרבי מאיר תינח עבד כהן עבד ישראל מאי איכא למימר אמר רבי שמואל בר רב יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית אדרבה הרי הוא מתירו בבת חורין (ד) עבדא בהפקירא ניחא ליה זילא ליה שכיחא ליה פריצה ליה: **מתני'** (ה) **האומר תנו גט זה לאשתי** (ו) שטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה (ז) תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה: **גמ'** אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב והוא שצבורין ומונחין בקרן זוית במאי עסקינן אילימא בבריא כי צבורין מאי הוי הא לא משך ואלא בשכיב מרע מאי איריא צבורין כי אין צבורין נמי דהא דקיי"ל (ח) דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו א"ר זביד לעולם בבריא וכדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב (ט) מנה לי בידך תנהו לו לפלוני במעמד שלשתן קנה רב פפא אמר לעולם בשכ"מ וכאידך דרב דאמר רב שכ"מ שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין חיישינן שמא מנה קבור קאמר (י) והלכתא לקבורה לא חיישינן רב פפא מאי טעמא לא אמר כרב זביד קסבר

ומה אילו עבד כהן שברח **ואשת כהן שמרדה על בעלה כו'.** לכך מזכיר אשת כהן כלומר כמו שאתם מודים לי באשה שהוא חוב (א) אולו לי נמי בעבד והא דמסייס נמי אבל באשה חוב הוא לה הכל מדברי ר' מאיר מדלא קאמר אמרנו לו (ב): **עבדא בהפקירא ניחא ליה.** ולא"ת עבד קטן ישראל דלא ניחא ליה בהפקירא כדאמרי' בפ"ק דכתובות (דף יא.) משום דלא טעים טעמא דאיסורא מאי איכא למימר וי"ל דמודי ר"מ בעבד קטן ישראל ולא"ת והא דקאמר התם והא קי"ל ולאי דעבדא בהפקירא ניחא ליה מנלן דלא ליה בהפקירא ניחא ליה פליגי אר"מ ולית להו בהפקירא ניחא ליה וי"ל דמודו רבנן (ג) דניחא ליה בהפקירא אלא הכא גבי עבד לית להו לפי שהוא משועבד ורשות אחרים עליו וגדול הוא לו זכות של שיחרור משל הפקירא אבל גר שאין רשות אחרים עליו לא (ד): **האומר** תנו גט. אי גרסי' תן גט זה (ה) לאיש מתני' כר"מ דוקא (ו) אי נמי אפי' כרבנן (ז) וכגון שאינו מוסרו מיד ליד אלא מראהו לו ומצוה ליתנו והוא לא נטלו עד אחר מיתה אי נמי נטלו לאלתר ואפ"ה לא זכה העבד ונאמר דלא אמרי' תן דזכי אלא כשמוסר לשליח מיד ליד ואשמעינן במאי דנקט זה דאע"ג שהגט בעין ורואי ליתן בשעה שעושהו שליח והותחל כל כך מחייס אפ"ה לא יגמרו הדבר לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה אבל אור"ת (ח) דל"ג כלל זה דע"כ לא תנא זה במתני' בבריא דאי בשכ"מ מאי איריא דמתני' בבריא אי תנו אפילו כתבו נמי ואי תנא זה לאשמועינן שום חידוש אפילו מיירי בשכיב מרע לא ה"ל למימר כתבו ואין נראה לומר דהכי דייק אי בשכיב מרע הוה ליה למיתני כתבו גט לאשתי ותנו אחרות זה לעבדי (ט) דהא כיון דצריך לשנות תנו אחרות זה (י) אין לו לתנא לשנות כתבו גט לאשתי ולהאריך בלשון (יא): **לא** יתנו לאחר מיתה. וקמ"ל דאין גט לאחר מיתה אע"ג דבהדיא תנן בפרק מי שאחזו (לקמן ד' עב.) דאין גט לאחר מיתה הכא אילטריך לאשמועינן (יב) (בגט שחרור שגם אחר שכתבוהו לא זכה בו העבד ואפי' בגט אשה נמי אשמועינן דאע"ג שבא הגט ליד האשה מחייס הוי גט אחר מיתה ואשמועינן נמי דישני דתני התם הי משמע מחייס והי משמע אחר מיתה (יג): **תנן מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה.** למאן דמוקי לה בבריא ובמעמד שלשתן א"ל לומר דלדידיה רישא נמי מיירי במעמד שלשתן ומיירי שהגט כבר בעין דאם אינו בעין אפי' בממון לא שייך במעמד ג' ואיירי שהאשה רוצה בכך ואשמעי' דלא תקון מעמד ג' בשטר אלא בממון דאין נראה שיחלקו האמורלאים בריש דמתני' דמר מוקי לה במעמד שלשתן ומר בכתבו ותנו אלא בסיפא דוקא פליגי ומיירי רישא לכולהו בכתבו ותנו אפי' למאן דמוקי לה בבריא דלא שייך מעמד שלשתן ואע"ג דלא הוי רישא דומיא דסיפא אין לחוש דה"נ למאן דמוקי לה בשכיב מרע לא הוי רישא דומיא דסיפא מכל וכל שהשטר אינו בעולם כשמצוה ליתן והמנה הוא כבר בעולם אע"ג דבגמ' מוכח מרישא דסיפא איירי בבריא אלמא בעי דלהוי סיפא דומיא דרישא היינו משום דאית לן לאוקמי כולהו בחד גברא אבל מ"מ לא בעי לאשויהו לגמרי (יא): **והא לא משך.** תימה מאי פריך הא קי"ל (לקמן דף טו.) מצוה לקיים דברי המת אם כן לוקי מתניתין בבריא משום מצוה לקיים דברי המת וי"ל כיון דחכמים פליגי אר"מ ולית להו מצוה לקיים דברי המת אע"ג דקי"ל כר"מ לא בעי לאוקומי מתני' כיחידאה כדאשכחן בפ' כל הגט (לקמן ג.) דלא מוקי שמואל מתניתין (יב) כיחידאה כר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה (ט) אע"ג דבפ"ק דבבא מציעא (דף יב.) סבר שמואל כוותיה ועוד י"ל דלא מצי לאוקומי מתני' משום דמצוה לקיים דברי המת דאם כן מאי איריא צבורין אפי' אין צבורין נמי דסבר הגמרא מצוה לקיים כו' שייך אפילו (יג) במצוה דבבריא לא חייסינן למנה קבור מדלא פירש ואע"ת ולרב גופיה תיקשי דלוקמא משום דמצוה לקיים דברי המת אפילו אין צבורין ויש לומר דרב לא סבר לה כרבי מאיר אלא דבר' יוסי (יא) כדפסיק שמואל בפרק מציאת האשה (כתובות דף סט:) נמי כר' יוסי (יב) ועוד מפרש ר"ת (טו) דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא בדבר שהושלם מתחלה לכך ביד שלים דומיא דהמשלים מעות לבתו (שם דף סט:) ותנו שקל לבני (שם) ובמתני' משמע שלא הושלם לכך מתחלה מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני ולא דמי להולך מנה לפלוני דלקמן דאמרי' עלה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דלא תנא זה דהולך מנה לפלוני משמע שפיר בלא זה שמוסר לו באותה שעה להוליך יותר מבתנו מנה לפלוני וכן משמע בפרק מי שמת (ב"מ דף קמט.) גבי איסור גיורא דלא הוי מהני ביה טעמא דמצוה לקיים דברי המת בתריסר אלפי זוזי שהפקיד לרבא לפי שלא הופקדו מתחלה לתתם לרב מרי ויש לדחוק דשמא לא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא כשהשלים מתרלה ורבא לא היה חפץ להיות שליח לכך ועוד אומר ר"ת דבגר לא אמרי' מצוה לקיים דברי המת דכל דאיתיה בירושה מצוה לקיים דברי הומיל ולא פסק כחו מאותו הממון דמכחו יורשין אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו (טו) אין מצוה לקיים דבריו וכי האי גוונא אמרינן התם דכל דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו' (יג): **איתי** ספרים דגרסי שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני מנכסי נותנין מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין דלמא מנה קבור קאמר ומפרש ר"י דה"פ דכשאמר מנכסי נותנין אפי' אמר מנה סתם ולא חיישינן למנה קבור כיון שמצוה לתת לו משלו רוצה שיתנו מ"מ (יד) והא דקתני מנה זה נותנין כשאינו מצוה לתת לו משלו אלא שמודה ואומר תנו מנה לפלוני פקדון שיש לו בידי ולכך במנה סתם אין נותנין דלמא מנה קבור קאמר שמודה שהוא של פלוני ומתני' מיירי בפקדון ולהכי בעינן צבורין דבלא צבורין חיישינן למנה קבור ומ"ת ואמאי אוקי רב בפקדון לוקמי במתנה כדמשמע לשון תנו ואפי' באין צבורין וי"ל דהא כבר אשמעי' בבבא בתרא (דף קנא.) דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אבל בפקדון אשמעי' דלא חיישינן שמא שלא להשביע את בניו אומר כן דכיון שאומר תנו הולאה גמורה היא אכן קשה לר"י על זה דא"כ אמאי אוקי לה בשכיב מרע בבריא נמי מצי לאוקומי בכה"ג וכ"ת דלא חיישינן למנה קבור אלא בשכ"מ לפי שלא היה יכול לפרש מנה קבור מטורד חליו אבל בבריא מדלא פירש אינו מקפיד מאיזה יתנו לו א"כ לוקמא בבריא ואפי' באין צבורין לכן נראה דלא גרסי' מנכסי נותנין אלא אפי' במתנה חייסי' למנה קבור אלא גרסינן מנכסי מנה זה נותנין מנה סתם אין נותנין:

קסבר

ומסיק מר זוטרא הני תלת מילי שונהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא אידך דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופוס פי' להכניס ולהוציא ואעפ"י שכתבן לה בלשון מתנה לא קנאתן ואין טעם בדבר כהלכה למשה מסיני שאין בה טעם אלא כך תקנו חכמים והפקר ב"ד היה הפקר אידך דאמר ר' חנינא המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו פי' בית מיוחד שאינו דר בו ועשאו לו בית חתנות אעפ"י שלא כתב לו מתנה עליו מסתמא קנאו ודוקא מנה לי בידך שכבר נתנו לו ולא אמר לו כלום בשעת הנתינה והשתא קא"ל הכי צריך מעמד שלשתן אבל אם א"ל בשעה שנתנו לו תנהו לפלוני זכה דהא אמרן כל האומר תנו כאומר זכו דמי ואין צריך מעמד שלשתן ולקמן נמי בעי' למימר הולך מנה זה לפלוני שאני חייב לו או תן מנה זה לפלוני שאני חייב לו זכה ואם בא לחזור אינו חוזר דהולך ותן זכה וכל שכן אם אמר לו זכה בעבור פלוני בפי' דזכין לאדם שלא בפניו ואין צריך מעמד שלשתן אבל הכא דלא יהיב ליה מידי אלא על מנה דאית גביה או בפקדון או בהלואה אומר לו תנהו לפלוני צריך מעמד שלשתן ואפי' אם אמר לו בפי' זכה לי בעבור פלוני לא זכה אם לא היה מעמד שלשתן דדוקא מאי דאמרי' זכין לאדם שלא בפניו בדמסר בידיה מידי דאיתיה ברשותיה לא מצי למימר ליה זכה בעבור פלוני עד שימשוך או עד שיהיה במעמד שלשתן דרשותו של אדם זוכה לו לעצמו שאם אמר לו מה שיש לי ברשותך יהא שלך קנה דרשותו של אדם קניא לו אבל כשאומר לו מה שיש לי ברשותי יהא לפלוני לא קנה שאין רשותו קנה לאחרים וצריך שימשוך המקבל או שיאמר לו במעמד שלשתן ואפי' אם אמר לו בשעת המסירה תן מנה זה לפלוני דאמרי' כל האומר תנו כאומר זכו דמי ואינו יכול לחזור בו בעי' למימר לקמן דוקא אם היה חייב ראובן לשמעון מנה שהלוהו או שהפקיד בידו לשמעון ואם אמר ללוי תן מנה זו לשמעון זכה ואינו יכול לחזור בו אבל אם רוצה ראובן ליתן לשמעון אותו מנה במתנה ואמר ללוי תן מנה זה לשמעון אם רוצה ראובן לחזור בו יכול ולא אמרינן גבי מתנה כל האומר תנו כאומר זכו דמי כ"א גבי חוב ופקדון. אבל אם היה במעמד שלשתן אפילו גבי מתנה נמי קנה המקבל ואע"ג דאמר לו תן ולא אמר לו זכה.

מסורת הש"ס

(א) [ע' תוס' מנחות קז: ד"ה כבסן]. (ב) [כתובות יא.]. (ג) ב"ב קנא: לעיל ט:. (ד) [לקמן טו. ב"ב קנא. קעה.]. (ה) [קדושין מח. ב"ב קמד. קמח. לקמן יד.]. (ו) [לקמן יד:]. (ז) [ע"ב]. (ח) [וע"ע תוס' כתובות יא. ד"ה מהו דתימא]. (ט) [ויתר הפרכות ופיאור מתנה בתוס' ב"ב קנא: ד"ה תנו]. (י) מ"ד מ"ז. (יא) [ע' תוס' כתובות ב: ד"ה הרי זה]. (יב) ל"ל אפילו במנה פחם דבבריא. רש"ש. (יג) [וע' תוס' ב"ב קמט. ד"ה דקא וכו' הלריכו תוכא].

גליון הש"ם

תד"ה והא לא משך וכו' אע"ג דבפ"ק דב"מ סבר. וע' בתוס' שם שכתבו בדרך אחר וע' בהר"ן נדרים ד' ה ע"ב ד"ה ר"מ:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה האומר תנו גט לאשתי גרסינן במתני' ולא גרסינן תן אלא מסר ליד נ"ב עיין בדברי הרמ"ם (סימן י"ג): (ב) תוס' ד"ה עבדא וכו' דמודו רבנן בעובד כוכבים דנימא ליה וכו' אבל עובד כוכבים שאין רשות:

מוסף רש"י

עבדא בהפקירא ניחא ליה. טוב לו להיות עבד וייחא מותר בהפקר זימת הפחמים, מהיות בן חורין להיות מותר בבת ישראל, דלא זלזל ליה ולא שמחא ליה להפקירא (כתובות יא.). לא יתנו לאחר מיתה. ואפילו רבנן דאמרי שיחרורי עבדים זכות הוא וחכין לאדם שלא בפניו, נהי דלהכי זכי ליה דלא מצי למיהדר, מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה לא הוי משוחרר, וכיון דמית קדים מו לא הוי שיחרוריה שחרור, דנפקא ליה רשותיה מיניה וחיל עליה רשות יורשין (לעיל ט:). במעמד שלשתן. אמר לו כן (קדושין מח.) נפקד ומפקיד ומקבל מתנה, קנה. כך תקנו חכמים לפי שהדבר תלוי בין הבריות ולא הזקיקו חכמים להקנות בקנין ובעדים (רשב"ם ב"ב קמד.) מתנת הלכתא בלא טעמא הוא, ולפי שהדבר נהוג בין הסוחרים והמנויים תקנו את הדבר לקנות בלאמירה במעמד שלשתן, לפי שאין קנין מועיל בדבר שאין בעין (שם קמח.).

מוסף תוספות

א. מטעם זה. תוס' הרא"ש. ב. אבל אשה וכו'. תוס' הרא"ש. ג. [ד]משמע שנתנו לו כבר. תוס' ב"ב קנא: ד"ה תנו גט. ד. דאמר וכו' חוב הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות, הלכך לא [זכה] לו השליח. שם. ה. דאמרי זכות הוא לו. שם. ו. [שם תוס' מביאו בשם ר"י]. ז. דהוי שמעי' דבשכיב מרע אייירי מדתני כתבו, ומדתני תנו שטר שחרור זה לעבדי אשמועינן חידוש. שם. ח. משום חידוש, אפי' אייירי בשכיב מרע. תוס' הרא"ש.

ט. [וסד"א ד]יכול לגרש ששלוחו של אדם כמותו קמ"ל. תוס' ב"ב קנא: ד"ה תנו גט. י. דלא ידעינן הא ממשנה דמי שאחזו. שם. יא. [ע"ע תוס' ב"ב קנא: ד"ה תנו מנה]. יב. דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי. תוס' ב"ב קמט. ד"ה דקא מגמרי. יג. דלית לי' מצוה לקיים דברי המת. רשב"ם. יד. והכי פריך תלמודא כי צבורין מאי הוי הא לא משך, כלומר מדבעי צבורין א"כ לית לי' מצוה לקיים דברי המת וא"כ כי צבורין מאי הוי הא לא משך. תוס' הרא"ש. טו. [בתוס' ב"ב קמט. ד"ה דקא מגמרי הביאו בשם ר"י]. טז. דלא מחמתיה זכו בהו אינשי אלא מן ההפקר, בממון שאינו שלו. רשב"ם. יז. אפי' כי אית לי' מנה קבור מאי הוי. רשב"ם.

עין משפט נר מצוה

עח א מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' כח ופ"ט ה"ב יב [כב] סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעי' נח [וסי' קמד סעי' ה']:

עט ב מיי' פ"ו מהל' עבדים הל"א סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף עו:

פ ג מיי' פ"א מהל' זכיה הל' א סמג עשין פט טוש"ע מ"מ סימן רנג סעיף יח:

פא ד מיי' שם ופ"ד שם הל' ג סמג עשין סג טוש"ע מ"מ סי' רנ סעיף ג:

פב ה מיי' שם פ"י הל' ג סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סימן רנג סעיף יח:

פסקי רי"ד

קא"ל. אמר רבא היינו דקאמרי ליה במתני' מפני שהוא קנינו דאיבעי שקיל ליה ד' זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכא דאיתיה. פי' מוכרו לישראל ומקנהו לו בכל מקום שהוא ושוב אינו קנינו וכיון שיכול לפוסלו זולתי השליח נמצא שלא עשה לו השליח שום חובה: גרסי' בירושלמי (פ"א ה"ה) ר' יוחנן בעי הגע עצמך שהיה עבדו של קצין הרי הוא חוב לעבד הגע עצמך שהייתה אשתו של מוכה שחין הרי זה זכות לאשה אין לך אלא כהדה (אלא) אילו המוכר את עבדו שלא מדעתו שמא אינו מכור והמגרש את אשתו שלא מדעתו (ב) שמא מגורשת היא. ור"מ תינח עבד כהן שברח עבד ישראל מאי איכא למימר א"ר שמואל בר יצחק מפני שמפסידו משפחה כנענית אדרבה הוא מתירו בבת חורין עבדא ניחא ליה בהפקירא דזילא ליה שכיחא ליה פריצה ליה: **מתני'** האומר תנו גט לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. פי' המורה תנו גט גרסי' ולא תן שלא מסרם ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר משמעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר. לא יתנו לאחר מיתה דגיטא לא הוי עד דמטי גיטא לידיה וכי מטי גיטא לידיה הא מית ליה משחרר ופקע ליה רשותיה אבל תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אעפ"י שלא משך ולא מצו יורשין הדרי בהו דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי פי' (ג) כשאומר תנו מנה לפלוני מנכסיי [מנה זה] נותנין מנה סתם אין נותנין חיישינן שמא מנה קבור ומסיק תלמודא והלכתא למנה קבור לא חיישינן: אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה אמר רבא מסתברא מילתא דרב בפקדון אבל במלוה לא פי' פקדון דאיתיה בעיניה מצי לאקנויי לחבריה במעמד שלשתן ואע"ג דלא משך המקבל אבל מלוה דליתא בעין דלהוצאה ניתנה לא קנה במעמד שלשתן עד שימשוך המקבל: והאלקי' אמר רב אפילו במלוה וטעמא מאי פי' כיון דליתא בעין מ"ש דקנייא מקבל בלא משיכה ומעמד שלשתן מה מהני

ב) בירושלמי לפניו הגירסא שלא מדעתה וע"ש בפפרשים. ג) נראה דזה ניון על מימרא דרב בגמ' שכ"מ שאמר וכו' מנה זה נותנים.

הכא דלא יהיב ליה מידי אלא על מנה דאית גביה או בפקדון או בהלואה אומר לו תנהו לפלוני צריך מעמד שלשתן ואפי' אם אמר לו בפי' זכה לי בעבור פלוני לא זכה אם לא היה מעמד שלשתן דדוקא מאי דאמרי' זכין לאדם שלא בפניו בדמסר בידיה מידי דאיתיה ברשותיה לא מצי למימר ליה זכה בעבור פלוני עד שימשוך או עד שיהיה במעמד שלשתן דרשותו של אדם זוכה לו לעצמו שאם אמר לו מה שיש לי ברשותך יהא שלך קנה דרשותו של אדם קניא לו אבל כשאומר לו מה שיש לי ברשותי יהא לפלוני לא קנה שאין רשותו קנה לאחרים וצריך שימשוך המקבל או שיאמר לו במעמד שלשתן ואפי' אם אמר לו בשעת המסירה תן מנה זה לפלוני דאמרי' כל האומר תנו כאומר זכו דמי ואינו יכול לחזור בו בעי' למימר לקמן דוקא אם היה חייב ראובן לשמעון מנה שהלוהו או שהפקיד בידו לשמעון ואם אמר ללוי תן מנה זו לשמעון זכה ואינו יכול לחזור בו אבל אם רוצה ראובן ליתן לשמעון אותו מנה במתנה ואמר ללוי תן מנה זה לשמעון אם רוצה ראובן לחזור בו יכול ולא אמרינן גבי מתנה כל האומר תנו כאומר זכו דמי כ"א גבי חוב ופקדון. אבל אם היה במעמד שלשתן אפילו גבי מתנה נמי קנה המקבל ואע"ג דאמר לו תן ולא אמר לו זכה.